
БЕРЕЗОВСЬКА О.В.,
старший викладач, кафедра
ділової іноземної мови
та міжнародної комунікації,
Національний університет
харчових технологій,
м. Київ

РОЗВИТОК НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядається аудіювання як одна з найважливіших складових мовленнєвої компетенції та різні способи розвитку навичок аудіювання на заняттях з іноземної мови

Ключові слова: аудіювання, мовленнєва діяльність, види мовленнєвої діяльності, мовленнєва компетенція

В статье рассматривается аудирование как один из самых важных компонентов речевой компетенции, а также различные способы развития навыков аудирования на занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: аудирование, речевая деятельность, виды речевой деятельности, речевая компетенция

The article reveals listening comprehension as one of the most important components of speech competence, and different ways of enhancing listening comprehension skills at foreign language classes.

Key words: listening comprehension, speaking activity, types of speaking activity, speaking competence

Постановка проблеми. Спеціаліст зі знанням іноземної мови користується великим попитом на ринку праці, отже, вміння сприймати на слух іноземну мову є важливим професійним вмінням. Це вміння є надзвичайно актуальним, тому що з прискоренням науково-технічного прогресу, переходом до інформаційного суспільства, в якому сприйняття й розуміння усного мовлення є одним із засобів отримання інформації при прослуховуванні новин, перегляді освітніх та розважальних телепередач іноземною мовою, художніх та документальних фільмів, а також під час конференцій, круглих столів, що є надзвичайно важливим у час, коли володіння необхідною інформацією стає важливим інструментом у будь-якій сфері людської діяльності. Також інтеграція України до міжнародного освітнього простору і величезні можливості навчання за кордоном, роботи за кордоном під час канікул, необхідність складати екзамен на рівень володіння іноземною мовою, при працевлаштуванні, коли професійне знання іноземної мови є необхідним, зумовлюють важливість володіння іноземною мовою як засобом комунікації.

Аналіз останніх досліджень. Проблема розвитку навичок аудіювання є центром уваги багатьох сучасних дослідників. Зокрема, дане питання розглядається у працях таких вчених і методистів, як Малиновська Ж.Н., Жлуктенко Ю.О., Дубовський Ю.А. та ін..

Вступ. Аудіювання – перший крок до мовленнєвого спілкування і обов'язково є складовою будь-якої су-

часної методики викладання іноземної мови.

Аудіювання є потужним засобом навчання іноземної мови. Цей вид мовленнєвої діяльності дозволяє оволодіти звуковою частиною мови, що вивчається, його фонемною складовою та інтонацією. Через аудіювання відбувається активне засвоєння лексичного складу та його граматичної структури.

В результаті постійного тренування такого виду мовленнєвої діяльності у студентів розвивається логічне мислення і здатність виконання таких складних розумових операцій, як аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняння, конкретизація і т.ін.

Виклад основного матеріалу. Аудіювання – це процес сприйняття мовлення на слух, в англійській мові використовується термін *listening comprehension* (сприйняття і розуміння на слух).

Метою навчання іноземним мовам на всіх етапах є розвиток комунікативної компетенції, яке відбувається по мірі оволодіння різними аспектами мови (граматики, фонетики, лексики), а також розвиток різних видів мовленнєвої діяльності, одним з яких є аудіювання. Аудіювання складає частину мовленнєвих вмінь на всіх етапах навчання іноземним мовам.

Навчити студентів розуміти мовлення – одне з найважливіших завдань навчання. На занятті практично неможливо формувати лише один мовний або мовленнєвий навик. Працюючи з аудіо текстами, ми відпрацьовуємо лексичні, граматичні та фонетичні навички. Оволодіння аудіюванням

дає можливість реалізувати виховні, освітні і розвиваючі. Воно дозволяє навчити студентів уважно слухати мовлення, що звучить, формувати вміння прогнозувати зміст висловлювання і таким чином виховувати культуру слухання не лише на іноземній мові, а й на рідній мові. Виховне значення формування вміння сприймати мовлення на слух, оскільки це позитивно впливає на розвиток слухової пам'яті, яка є важлива для вивчення іноземної мови.

Аудіювання є одним з найскладніших видів мовленнєвої діяльності. Воно характеризується одноразовістю виявлення, тому важливо навчитися сприймати текст з першого разу, оскільки в умовах реального спілкування повтори виключені. Слід розуміти, що мовлення мовця не може змінитися, його неможливо пристосувати до свого рівня розуміння. У кожної людини є свій стиль спілкування, іноді дуже науковий, іноді надзвичайно емоційний, насичений різними образними висловами, які не завжди є зрозумілими. Також існують певні труднощі, які заважають розумінню. Ці труднощі обумовлені умовами аудіювання (зовнішні шуми, акустика, наявність або відсутність співрозмовника), труднощі, обумовлені індивідуальними особливостями мовця (вік, стать, освіта, дефекти мовлення), труднощі, обумовлені мовними особливостями матеріала (використання великої кількості незнайомої лексики, ідіом, розмовних формул і т. ін.) [1].

Навчаючи аудіюванню, як й іншим видам мовленнєвої діяльності, ми маємо на меті розвиток мовної, мовленнєвої, соціокультурної, компенсаторної, навчально-пізнавальної компетенції:

Мовленнєва компетенція – розвиток комунікативних вмінь в аудіюванні;

Мовна компетенція – оволодіння новими мовними засобами (фонетичними, орфографічними, лексичними, граматичними) у відповідності до систем, сфер і ситуацій спілкування;

Соціокультурна компетенція – за-

лучення студентів до культури, традицій і реалій країни, мова якої вивчається, в рамках сфер, ситуацій спілкування, які відповідають досвіду, інтересам, психологічним особливостям студентів на різних етапах навчання;

Компенсаторна компетенція – розвиток умінь виходити із ситуації умов дефіциту мовних засобів при отриманні інформації;

Учбово-пізнавальна компетенція – подальший розвиток загальних і спеціальних навчальних вмінь, пов'язані з аудіюванням для самостійного вивчення мов і культур, в тому числі з використанням нових інформаційних технологій.

Аудіювання не ізольований вид мовленнєвої діяльності, він знаходиться у тісному зв'язку з говорінням – висловленням думок засобами мови, що вивчається. Говоріння і аудіювання – дві взаємопов'язані сторони усного мовлення. Аудіювання не лише засіб спілкування, але й підготовка до відповідної реакції на почуту інформацію. Аудіювання готує говоріння, що допомагає формуванню сприйняттю мовлення на слух.

Аудіювання тісно пов'язане і з читанням. Їх об'єднує приналежність до рецептивних видів мовленнєвої діяльності. Читання являє собою переклад графічної мови на звукову. Читаючи, або про себе, або вголос, людина чує текст, що сприймається.

Також існує тісний зв'язок аудіювання і письма. В процесі графічного оформлення людина проговорює і чує, те, що пише. Таким чином, будучи тісно пов'язаним з іншими видами мовленнєвої діяльності, аудіювання відіграє важливу роль у вивченні іноземної мови і особливо при комунікативно-спрямованому навчанні.

Отже, аудіювання є дуже важливим вмінням, без оволодіння яким неможливе навчання на тій чи іншій мові.

Як сформувати навички аудіювання, які є необхідними для спілкування? Як допомогти студентам поліпшити навички аудіювання? Безумовно,

для цього необхідно не лише слухати мовлення викладача, а й аудіо записи носіїв мови під час занять. (intensive listening), а також слухати автентичні тексти (extensive listening).

Extensive listening – це той варіант аудіювання, коли студенти самі обирають що і коли вони будуть слухати, це може бути і вдома, у вільний від навчання час. Вони можуть слухати не лише музику, але й новини, радіопередачі і т.п. при цьому необхідно їм давати настанову не зважати на те, що якщо при прослуховуванні автентичних матеріалів самостійно вони багато чого не будуть розуміти.

Але, використовуючи автентичні матеріали на заняттях, викладач повинен пам'ятати про те, що вони мають відповідати рівню навченості студентів.

Intensive listening – це використання готового аудіо матеріалу на занятті з метою розвитку і закріплення навичок аудіювання студентів. Готові аудіо записи дозволяють студентам почути студентам мовлення носіїв мови, почути уривки з діалогів та п'єс. Але при використанні готового аудіо матеріалу виникають і недоліки: швидкість мовлення, «ідеальна» вимова звуків і слів, яку практично неможливо почути в реальному спілкуванні. Але все одно, дуже важливо використовувати аудіо записи на заняттях з метою формування мовленнєвої компетенції студентів, як чують мовлення носіїв мови.

Необхідно зауважити, що перегляд відеоматеріалу або фільмів також є одним із варіантів аудіювання, який допомагає студентам також засвоїти міміку і жести носіїв мови.

Аудіювання є одним з найскладніших видів мовленнєвої діяльності. Воно характеризується одноразовістю виявлення, тому важливо навчитися сприймати текст з першого разу, оскільки в умовах реального спілкування повтори виключені. Слід розуміти, що мовлення мовця не може змінитися, його неможливо пристосувати до свого рівня розуміння. У кожної

людини є свій стиль спілкування, іноді дуже науковий, іноді надзвичайно емоційний, насичений різними образними висловами, які не завжди є зрозумілими. Також існують певні труднощі, які заважають розумінню. Ці труднощі обумовлені умовами аудіювання (зовнішні шуми, акустика, наявність або відсутність співрозмовника), труднощі, обумовлені індивідуальними особливостями мовця (вік, стать, освіта, дефекти мовлення), труднощі, обумовлені мовними особливостями матеріалу (використання великої кількості незнайомої лексики, ідіом, розмовних формул і т. ін.) [1].

Відомо, що вухо людини сприймає не все мовлення, навіть у рідній мові. Але ми цього не помічаємо, оскільки наш мозок добудовує ланцюги, що випадають, на основі наших широких лексичних знань. Багато хто опинявся у ситуації, коли співрозмовник сказав щось, що ми не розчули, але через певний час ми зрозуміли те, що було сказано нашим співрозмовником, наче він це повторив для нас. Це і є обробка інформації мозком, восстановлення фрагментів, які наше вухо пропустило. Тобто розуміння усного мовлення залежить не лише від слуху, але й від загальних лексичних знань мови. Це свідчить про те, що тексти для аудіювання мають добиратися надзвичайно ретельно. Вони повинні відповідати матеріалу, що вивчається і бути на щабель простішими, ніж тексти, що пропонуються для читання. Окрім того, підбір матеріалу для аудіювання повинен враховувати вік й інтереси студентів. Також важливим є те, що цей вид роботи має йти після роботи над лексикою і граматику.

Аудіювання є і засобом і метою навчання. Використання аудіювання як засобу навчання стимулює навчальну і комунікативну діяльність студентів, забезпечує управління процесом навчання, оскільки завжди присутній зворотній зв'язок, а також створює сприятливі умови для оволодіння іноземною мовою.

Аудіювання є метою навчання в тому випадку, коли необхідно отримати змістовну інформацію. Прослуховування може мати на меті розуміння основного змісту тексту, вибіркоче розуміння необхідної інформації або відносно повне розуміння.

Виконуючи завдання на розуміння основного змісту тексту студенти розвивають вміння визначати тему/проблему прослуханого повідомлення, основні ідеї аудіотексту, головну та другорядну інформацію.

Виконуючи завдання на відносно повне розуміння змісту тук ста студенти вчатьс я визначати з нього необхідну інформацію, факти та аргументи у відповідності до поставлених питань, визначати тимчасовий та причинно-наслідковий зв'язок подій та явищ.

Якщо аудіювання є метою, то можемо визначити такі етапи, як підбір матеріалу та його організація, підготовка студентів до аудіювання, визначення кількості прослуховування тексту, організація контролю.

Основним засобом навчання аудіюванню як цілі є аудіотекст.

Аудіо текст є провідною ланкою методики навчання аудіюванню. Аудіотекст – це раціонально підібраний, автентичний завершений фрагмент мовлення. Він має змістову завершеність, структурну цілісність, композиційну оформленість.

Однією з основних вимог до аудіо текстів є автентичність, тобто це мають бути тексти, озвучені носіями мови. Студенти повинні чути не лише мовлення свого викладача, а й мовлення носіїв мови, які є еталонами норм мови.

З метою забезпечення найбільш успішного звикання студентів до автентичного мовлення у процесі навчання доречним є використання напівавтентичних та квазіавтентичних текстів. Напівавтентичні тексти – це адаптовані шляхом скорочення та компіляції автентичні тексти, записані у природніх умовах носіями мови з розбірливою вимовою. Квазі-

автентичні тексти – це напівавтентичні аудіотексти, змонтовані у спеціальній студії, при відсутності сторонніх шумів. Ці дві категорії текстів, незважаючи на обробку, зберігають всю інформацію та є доступними для аудіювання і запам'ятовування, що сприяє інтенсифікації та раціоналізації навчання. За функціональною спрямованістю виділяють три види текстів: ознайомлюючи, мотивуючі, ті, які забезпечують змістовну базу для мовлення.

Аудіо тексти повинні створювати мотивацію як до вивчення іноземної мови, так і до пізнання нового про мову, світ і до активного спілкування. Мотивація є головною умовою при формуванні навичок аудіювання. Якщо слухач має потребу слухати, то це призводить до максимальної мобілізації його психічного потенціалу: загострюється слух, увага стає більш цілеспрямованою, підвищується інтенсивність розумових процесів. Тому правильний вибір текстів для аудіювання є надзвичайно важливим. Оскільки надто складні тексти можуть розчарувати студентів, позбавити їх віри у власних можливостях. Надто легкі тексти роблять роботу над ними нецікавою через відсутність моменту подолання труднощів, тому вони не можуть бути розвиваючим фактором в процесі навчання іноземної мови. Найбільш ефективними засобами створення мотивації до вивчення іноземної мови є тексти, які відображають інтереси студентів. Для успішної організації роботи з аудіотекстом необхідно враховувати всі вищезазначені фактори.

Розглянемо систему вправ, спрямованих на розвиток аудіювання. Основними видами вправ є наступні:

1. Повтор за диктором, який можливий під час паузи або синхронно. Ця вправа вважається базовою та широко застосовується на початковому етапі навчання.
2. Вправи на розвиток мовленнєвого слуху. Розвиваючи мовленнєвий

слух, можна використовувати аудіювання із зоровою опорою, або спрямоване аудіювання – аудіювання на впізнавання конкретних слів, структур, здобуття конкретної інформації.

3. Вправи на тренування пам'яті.
 - Погодитися або не погодитися із твердженням. Відповісти на питання. Таке аудіювання називається підготовленим.
 - Знайти помилки, розбіжності між усним та друкованим текстом;
 - Запам'ятати дати, імена, назви і т.д., а потім відтворити в тій же послідовності;
 - Прослухати слова та згрупувати їх за певним принципом або ознакою;
 - Прослухати слова і повторити тільки ті, які стосуються певної теми;
4. Вправи на тренування ймовірного прогнозування:
 - Дібрати означення до слів;
 - Скласти словосполучення;
 - Завершити фразу або текст;
 - Визначити зміст за заголовком, ілюстраціям, ключовим словам і т.д.

Крім того, виділяють три етапи в роботі з аудіо текстами: до текстовий етап (before listening), етап прослуховування тексту (while listening), після текстовий етап (after listening).

До текстовий етап спрямований на розвиток мотивації і формулювання настанови на первинне прослуховування тексту. Це можуть бути такі завдання, як обговорення питань до прослуховування, здогадатися по заголовку, ілюстраціям, новим словам про зміст тексту, бесіда по проблематиці тексту. На цьому етапі викладач повинен зняти мовні труднощі, з якими можуть зустрітися студенти. Під час першого прослуховування студенти намагаються зрозуміти зміст, виконуючи завдання до текстового етапу. Однак прослуховувань може бути декілька і студенти можуть виконувати різноманітні завдання: вставити пропущені слова у текст, зайти словосполучення, що вживаються у тексті без змін; вказати, які означення до слів зустрічались в тексті, завершити речення, знайти еквівалент до прослуханих слів.

Після текстовий етап – це подальша робота над текстом, його використання для розвитку навичок усного та письмового мовлення.

Завершити речення; знайти еквівалент до прослуханих словосполучень.

Висновки. Аудіювання – це розуміння мовлення на слух. Воно складає основу спілкування, з нього починається оволодіння усною комунікацією. Воно складається з вміння диференціювати звуки, що сприймаються, інтегрувати їх у смислові комплекси, утримувати їх у пам'яті під час слухання, здійснювати прогнозування й, виходячи із ситуації спілкування, зрозуміти звуковий ланцюг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азаровская А.Е. Тексты разные нужны, тексты разные важны // Коммуникативная методика, №5, 2002.
2. Базина М.П. Аудирование: с чего начинать? // Коммуникативная методика, №3, 2004.
3. Колкер Я.М. Практическая методика обучения иностранному языку. – М., 2000.
4. Ніколаєва С.Ю. Навчання іншомовного спілкування – К., 1999.
5. Gillian Brown. Listening to Spoken English. – М.: Просвещение, 1984. – I – IV, 1 – 171 с. (5)
6. Jones, L., V. Kimborough. 1987. Great Ideas. Teacher's Manual; listening and speaking activities for students of American English. Cambridge: Cambridge University Press